

KO'ZI OJIZ TALABALARGA INGLIZ TILINI O'RGATISHDA “SPELLING AUDIO DICTIONARY” QO'LLANMASIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGI VA O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Yakubova N.

O'zbekiston Davlat jahon tillari universiteti dotsenti v.v.b.

Tayanch so'zlar: ko'zi ojiz talabalar, ingliz tilini o'rgatish, spelling audio dictionary, talaffuz, eshitish qobiliyati, so'z boyligi, inklyuziv ta'lim, texnologik vositalar, o'quv samaradorligi, individual yondashuv.

Ключевые слова: слепые студенты, обучение английскому языку, орфографический аудиословарь, произношение, слух, словарный запас, инклюзивное образование, технологические средства, эффективность обучения, индивидуальный подход.

Key words: blind students, English language teaching, audio spelling dictionary, pronunciation, hearing, vocabulary, inclusive education, technological means, learning effectiveness, individual approach.

РЕЗЮМЕ:

Mazkur maqolada ko'zi ojiz talabalar uchun ingliz tilini o'rgatishda “spelling audio dictionary” qo'llanmasidan foydalanishning samaradorligi va o'ziga xos xususiyatlari tahlil qilingan. Tadqiqotda ko'zi ojiz talabalar duch keladigan muammolar, xususan, yangi so'zlarni talaffuz qilish, imlosini o'rganish va eshitish orqali bilim olish jarayonidagi qiynchiliklarga yechim sifatida ushbu vositaning samarasi o'rganildi. Tadqiqot davomida 15 nafar ko'zi ojiz talaba ishtirokida eksperimental mashg'ulotlar o'tkazilib, “spelling audio dictionary” yordamida so'zlarni o'rganish jarayoni kuzatildi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, ushbu vosita talabalar so'z boyligini oshirish, talaffuzni yaxshilash va eshitish qobiliyatini rivojlantirishda samarali bo'lib, o'quv jarayonini sezilarli darajada yengillashtiradi. Shuningdek, bu metod talabalarni mustaqil ishlashga rag'batlantirishi va individual yondashuvni ta'minlashi bilan ajralib turadi.

РЕЗЮМЕ:

В данной статье анализируется эффективность и особенности использования пособия «Орфографический аудиословарь» при обучении английскому языку слепых учащихся. В ходе исследования изучалась эффективность данного инструмента как решение проблем, с которыми сталкиваются незрячие ученики, в частности, произношения новых слов, изучения правописания и трудностей в процессе приобретения знаний путем аудирования. В ходе исследования проводились экспериментальные занятия с участием 15 незрячих студентов и наблюдался процесс изучения слов с помощью «орфографического аудиословаря». Результаты показали, что этот инструмент эффективен для увеличения словарного запаса учащихся, улучшения произношения и развития навыков аудирования, что значительно об-

легчает процесс обучения. Также этот метод отличается тем, что стимулирует учащихся к самостоятельной работе и обеспечивает индивидуальный подход.

SUMMARY:

This article analyzes the effectiveness and features of using the "Spelling Audio Dictionary" manual in teaching English to blind students. The study examined the effectiveness of this tool as a solution to the problems that blind students face, in particular, pronunciation of new words, learning spelling and difficulties in the process of acquiring knowledge through listening. The study conducted experimental classes with the participation of 15 blind students and observed the process of learning words using the "spelling audio dictionary". The results showed that this tool is effective in increasing students' vocabulary, improving pronunciation and developing listening skills, which greatly facilitates the learning process. This method is also distinguished by the fact that it stimulates students to work independently and provides an individual approach.

Kirish. Hozirgi globallashuv davrida ingliz tili nafaqat xalqaro muloqot vositasi, balki ta'lim, ishbilarmonlik va texnologiya sohalarida ham asosiy vosita sifatida qaralmoqda. Bu tilni o'rganish har bir inson uchun katta imkoniyatlar eshigini ochadi. Shunga qaramay, nogironligi bo'lgan sha xslar, xususan, ko'zi ojiz talabalar uchun ingliz tilini o'rganish jarayoni o'ziga xos yondashuv va vositalarni talab qiladi.

Ko'zi ojiz talabalar uchun ingliz tilini o'rganishdagi qiyinchiliklar:

- Matn yoki darsliklardan vizual foydalanishning imkoni yo'qligi.
- Yangi so'zlarning talaffuzi va ma'nosini mustaqil o'rganishdagi cheklovlar.
- An'anaviy ta'lim usullari ko'zi ojiz talabalar ehtiyojlarini to'liq qondira olmasligi.

Shu nuqtai nazardan, "spelling audio dictionary" kabi texnologik qo'llanmalar ko'zi ojiz talabalar uchun o'qitish jarayonini yengillashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu maqolada "spelling audio dictionary" qo'llanmasi yordamida ingliz tilini o'rgatishning samaradorligi, bu metodning o'ziga xos xususiyatlari va ta'lim jarayoniga ta'siri o'rganiladi.

Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi — ko'zi ojiz talabalar uchun ingliz tilini o'rgatishda "spelling audio dictionary" qo'llanmasidan foydalanishning samaradorligini aniqlash va ushbu metodning o'quv jarayoniga qanday ta'sir qilishini tahlil qilishdir.

Mazkur tadqiqot nogironligi bo'lgan talabalar uchun inklyuziv ta'limni rivojlantirishga hissa qo'shadi. "Spelling audio dictionary" qo'llanmasidan foydalanish yangi texnologiyalar yordamida ko'zi ojiz talabalar uchun ta'lim imkoniyatlarini kengaytiradi. Tadqiqot natijalari ushbu vositadan foydalanish bo'yicha amaliy tavsiyalarni ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Metodologiya. Mazkur tadqiqotda ko'zi ojiz talabalar uchun ingliz tilini o'rgatishda "spelling audio dictionary" qo'llanmasidan foydalanish samaradorligi o'rganildi. Tadqiqot quyidagi metodlar asosida olib borildi:

Tadqiqotda 15 nafar ko'zi ojiz talabadan iborat guruh ishtirok etdi. Ular turli yoshdagi va turli darajadagi ingliz tilini bilish ko'nikmalariga ega edi. Ishtirokchilar quyidagicha guruhlashtirildi:

- Boshlang'ich daraja (Beginner) — 5 nafar talabalar.
- O'rta daraja (Intermediate) — 7 nafar talabalar.
- Yuqori daraja (Advanced) — 3 nafar talabalar.

Tadqiqot jarayoni quyidagicha amalga oshirildi:

1. “Spelling Audio Dictionary” qo'llanmasining qo'llanilishi:

- Talabalarga “spelling audio dictionary” dasturidan foydalanish bo'yicha qisqacha ko'rsatmalar berildi.

- Har bir talaba dastur yordamida yangi so'zlarni tinglash, so'zlarning talaffuzini va imlosini o'rganish uchun mashqlarni bajardi.

- So'zlar talaffuzining to'g'ri o'rganilishi uchun har bir talaba bilan individual ishlash tashkil qilindi.

2. Mashg'ulot bosqichlari:

- Boshlang'ich bosqich: Talabalar dasturdan foydalanishni o'rganishdi va undan mustaqil foydalanish bo'yicha ko'nikma hosil qilishdi.

- Amaliy bosqich: Har bir darsda dasturdan foydalanib, yangi so'zlar talaffuzi va imlosi o'rganildi.

- Nazorat bosqichi: Talabalar dastur yordamida o'rganilgan so'zlar bo'yicha test va amaliy topshiriqlarni bajardilar.

3. Ma'lumot yig'ish usullari

- Kuzatuv: Talabalarning mashg'ulotlardagi faoliyati kuzatildi va yozib borildi [4].

- Sinov va testlar: Har bir bosqichda talabalar bilimlari maxsus testlar yordamida baholandi.

- Intervyu: Mashg'ulotlardan so'ng talabalar bilan suhbatlar o'tkazilib, ushbu metodga bo'lgan munosabatlari o'rganildi [3].

4. Tahlil usullari

Tadqiqotda olingan ma'lumotlar statistik tahlil qilindi va quyidagi ko'rsatkichlar asosida baholandi:

- Yangi so'zlarni o'zlashtirish darajasi.
- So'zlarni talaffuz qilish aniqligi.
- Talabalar o'zlashtirishidagi ijobiy o'zgarishlar.

NATIJALAR.

Tadqiqot davomida olingan natijalar “spelling audio dictionary” qo'llanmasining samaradorligini isbotladi. Quyida asosiy natijalar keltirilgan:

1. So'z boyligini oshirish.

Mashg'ulotlar davomida talabalar o'rtacha 30% yangi so'zlarni o'zlashtirishga erishdi. Boshlang'ich darajadagi talabalar 20-25 ta yangi so'z o'rgangan bo'lsa, o'rta va yuqori darajadagi talabalar 40-50 ta yangi so'z o'zlashtirdi.

2. Talaffuzni yaxshilash.

Talabalarning 85% so'zlarni to'g'ri talaffuz qilishni o'rgandi. Bu, ayniqsa, dastur orqali so'zning ovoqli talaffuzini bir necha bor tinglash imkoniyati tufayli amalga oshdi.

3. O'quv jarayonining samaradorligi.

"Spelling audio dictionary" qo'llanmasidan foydalanish o'quv jarayonini sezilarli darajada soddalashtirdi. Talabalar so'zlarning talaffuzi va imlosini eshitish orqali tahlil qilish va mustaqil ishlash imkoniyatiga ega bo'ldi.

4. Talabalar fikri.

Intervyu natijalariga ko'ra, talabalar ushbu metodni qulay va samarali deb baholadi. Ularning fikricha, audio orqali o'rganish ko'zi ojiz talabalar uchun qulayroq va eshitish orqali yangi bilimlarni mustahkamlash osonroq.

Muhokama. Mazkur tadqiqotning natijalari ko'zi ojiz talabalar uchun ingliz tilini o'qitishda "spelling audio dictionary" qo'llanmasining samaradorligini tasdiqladi. Ushbu metodning asosiy afzalliklari quyidagilardan iborat:

- **Individual yondashuv:** "Spelling audio dictionary" talabalarga mustaqil ravishda o'rganish imkoniyatini beradi. Bu, ayniqsa, ingliz tilini bilish darajasi turlicha bo'lgan talabalar uchun muhimdir.

- **Didaktik moslashuvchanlik:** Dastur har bir talabaga moslashuvchan yondashuvni taklif etadi: talabalar o'zlariga qulay tezlikda dars materiallarini o'zlashtirish imkoniga ega bo'ladi [5].

- **Eshitish qobiliyatini rivojlantirish:** Ko'zi ojiz talabalar uchun asosiy o'rganish vositasi eshitish bo'lganligi sababli, audio asosidagi o'qitish usuli ushbu qobiliyatni yanada rivojlantiradi.

- **Cheklovlar:** Shunga qaramay, ushbu metod ba'zi cheklovlarga ega:

- Texnologik vositalarning mavjudligi va sifati talabalar darajasida bo'lmasligi mumkin.

- O'qituvchining texnologik vositalardan foydalanish bo'yicha malakasi muhim ahamiyatga ega [2].

Xulosa. Tadqiqot natijalariga ko'ra, "spelling audio dictionary" qo'llanmasidan foydalanish ko'zi ojiz talabalar uchun ingliz tilini o'rgatishda samarali va qulay vosita ekanligi tasdiqlandi. Ushbu metod talabalarning so'z boyligini oshirish, talaffuzni yaxshilash va eshitish ko'nikmalarini rivojlantirishda katta ahamiyatga ega.

Ko'zi ojiz talabalar uchun ingliz tilini o'rgatishda "spelling audio dictionary" dan foydalanish ancha samarali ekanligi tadqiqot natijalari orqali isbotlandi. Bu usul nafaqat eshitish va talaffuz qobiliyatlarini rivojlantiradi, balki talabalar uchun yangi so'zlarni ko'nikmaga aylantirish jarayonini ham osonlashtiradi. Kelajakda ushbu metodni yanada rivojlantirish va boshqa tillarni o'rgatishda qo'llash imkoniyatlari mavjud.

Amaliy tavsiyalar:

1. O'qituvchilar "spelling audio dictionary" kabi texnologik vositalarni o'quv jarayoniga keng joriy etishlari lozim.
2. Ko'zi ojiz talabalar uchun maxsus qo'llanmalar va dasturlar ishlab chiqilishi kerak.
3. Kelajakda ushbu metodni boshqa tillarni o'rgatishda ham qo'llash imkoniyatlari o'rganilishi kerak.

Adabiyotlar:

1. Smith, J. (2020). Teaching English to Visually Impaired Learners. Oxford University Press.
2. Brown, A. (2018). Audio Tools in Language Learning: Accessibility and Effectiveness. Cambridge Press.
3. Uzbekistan Education Ministry. (2022). Inclusive Education for Students with Disabilities.
4. Johnson, K. (2019). Innovative Methods in Teaching English Spelling and Pronunciation.
5. World Health Organization (2021). Assistive Technologies for Education.